



# HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

## Merav (Daughter of King Saul)

### 1. שמואל א יד, מט

"ויהיו בני שאול, יונתן וישוי ומלכישוע; ושם, שתי בנותיו--שם הבכירה מרב, ושם הקטנה מיכל."

Saul's sons were: Jonathan, Ishvi, and Malchishua; and the names of his two daughters were Merab, the older, and Michal, the younger.

### 2. שמואל א יח, ז-יט

"ז ויאמר שאול אל-דוד, הנה בתי הגדולה מרב אתה אתן-לך לאשה--אך ה'ה-לי לבן-חיל, והלחם מלחמות יהוה; ושאול אמר, אל-תהי יד'י בו, ותהי-בו, יד-פלשתים. יח ויאמר דוד אל-שאול, מי אנכי ומי חיי, משפחת אבי, בישראל--כי-אהיה חתן, למלך. יט ויהי, בעת תת את-מרב בת-שאול--לדוד; והיא נתנה לעדריאל המחלתי, לאשה."

Saul said to David, "Here is my older daughter, Merab; I will give her to you in marriage; in return, you be my warrior and fight the battles of the LORD." Saul thought: "Let not my hand strike him; let the hand of the Philistines strike him." David replied to Saul, "Who am I and what is my life—my father's family in Israel—that I should become Your Majesty's son-in-law?" But at the time that Merab, daughter of Saul, should have been given to David, she was given in marriage to Adriel the Meholathite.

### 3. שמואל ב כא', ח-ט

"ח ויקח המלך את-שני בני רצפה בת-איה, אשר ילדה לשאול, את-ארמני, ואת-מפבשת; ואת-חמשות, בני מיכל בת-שאול, אשר ילדה לעדריאל בן-ברזלי, המחלתי. ט ויתנם ביד הגבעונים, ויקעם בהר לפני יהוה, ויפלו שבעתים (שבעתם), יחד; והם (והמה) המתו בימי קציר, בראשנים, תחלת (בתחלת), קציר שערים."

Instead, the king took Armoni and Mephibosheth, the two sons that Rizpah daughter of Aiah bore to Saul, and the five sons that Merab daughter of Saul bore to Adriel son of Barzillai the Meholathite, and he handed them over to the Gibeonites. They impaled them on the mountain before the LORD; all seven of them perished at the same time. They were put to death in the first days of the harvest, the beginning of the barley harvest.

### 4. סנהדרין ב, ב

"המלך ... ואין נושאין אלמנתו. רבי יהודה אומר, נושא המלך אלמנתו של מלך, שכן מצינו בדרך שנשא אלמנתו של שאול, שנאמר (שמואל ב יב) ואתנה לך את בית אדניך ואת נשי אדניך בחיקך:

The king... And none may marry his widow. Rabbi Yehudah says, a king may marry the widow of [another] king, for thus we find with respect to David, who married the widow of Saul, as it says "And I gave you the house of your master, and the wives of your master in your bosom."

### 5. שמואל ב יב, ז-ח

"ז ויאמר נתן אל-דוד, אתה האיש; כה-אמר יהוה אלהי ישראל, אנכי משחתיך למלך על-ישראל, ואנכי הצלתיך, מיד שאול. ח ואתנה לך את-בית אדניך, ואת-נשי אדניך בחיקך, ואת-בית ישראל ויהודה; ואם-מעט--ואספה לך, כהנה וכהנה."

And Nathan said to David, "That man is you! **Thus said the LORD, the God of Israel:** 'It was I who anointed you king over Israel and it was I who rescued you from the hand of Saul. I gave you your master's house and possession of your master's wives; and I gave you the House of Israel and Judah; and if that were not enough, I would give you twice as much more."



## HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

### 6. סנהדרין יט ע"ב

" ואין נושאין כו': תניא אמרו לו לר' יהודה נשים הראויות לו מבית המלך ומאי נינהו מירב ומיכל

The mishna teaches: **And no one may marry** the king's widow, and Rabbi Yehuda says that a king may marry another king's widow, as proven by King David, who was promised with regard to King Saul after his death: "And I have given you the house of your master and the wives of your master" (II Samuel 12:8). **It is taught** in a *baraita*: The Sages **said to Rabbi Yehuda**: The meaning of the verse is not that David married Saul's widows, but that he married **women appropriate for him from the house of the king. And who are they? Merab and Michal**, the daughters of Saul.

שאלו תלמידי ר' יוסי היאך נשא דוד שתי אחיות בחייהן אמר להן מיכל אחר מיתת מירב נשאה ר' יהושע בן קרחה אומר קידושי טעות היו לו במירב שנאמר תנה את אשתי את מיכל אשר ארסתי לי במאה ערלות פלשתים

The Gemara relates a discussion about David's marriage to Merab and Michal from a *baraita* (*Tosefta, Sota* 11:9): **Rabbi Yosei's students asked him: How did David marry two sisters while they were both alive?** Rabbi Yosei **said to them: He married Michal only after the death of Merab**, which is permitted. **Rabbi Yehoshua ben Korḥa says** a different explanation: **His betrothal to Merab was in error** and therefore void from the outset, and so Michal was permitted to him. This is **as it is stated** in the words of King David to Saul's son Ish-bosheth: "**Deliver me my wife Michal, whom I betrothed to me for one hundred foreskins of the Philistines**" (II Samuel 3:14).

מאי תלמודא אמר רב פפא מיכל אשתי ולא מירב אשתי

The Gemara asks: **What is the biblical derivation** here? How does Rabbi Yehoshua ben Korḥa learn from this verse that King David's betrothal to Merab was in error? **Rav Pappa says**: In the verse, David indicates: **Michal is my wife but Merab is not my wife.**

מאי קידושי טעות דכתיב והיה האישי אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול וגו' אזל קטליה אמר לו מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה אינה מקודשת

The Gemara asks: **What** caused the betrothal between David and Merab to be a **mistaken betrothal**? The Gemara responds: **As it is written** about Israel's war against the Philistines and Goliath: "**And it shall be that the man who kills him, the king will enrich him with great riches** and will give him his daughter, and make his father's house free in Israel" (I Samuel 17:25). David **went** and **killed** Goliath. King Saul **said to him: You have a loan** in my possession, as I owe you the great wealth that I promised, though David had not given him an actual monetary loan. **And the halakha** is that with regard to **one who betroths** a woman **by forgiving a loan, she is not betrothed**, and therefore David's betrothal of Merab did not take effect.

אזל יהבה לעדריאל דכתיב ויהי בעת תת את מירב בת שאול לדוד וגו' א"ל אי בעית דאתן לך מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים אזל אייתי ליה א"ל מלוה ופרוטה אית לך גבאי

Saul **went** and **gave Merab to Adriel**, as it is written: "**But it came to pass at the time when Merab, Saul's daughter, should have been given to David**, that she was given to Adriel the Meholathite as a wife" (I Samuel 18:19). Saul **said to David: If you want me to give you Michal, go bring me one hundred foreskins of the Philistines** (see I Samuel 18:25–27). David **went** and **brought** Saul two hundred foreskins. Saul **said to him**: Even though you brought the foreskins, the betrothal is not valid, as **you, David, have a loan and one peruta** in my possession, i.e., the wealth Saul owed him for slaying Goliath as well as the item of lesser monetary value, the foreskins of the Philistines.

שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה ודוד סבר מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה

Saul and David had a halakhic dispute on this point: **Saul reasoned** that in the case of one who betroths a woman **by forgiving a loan and giving her one peruta, his mind** is focused **on the loan** and not on the



## HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

additional *peruta*, and therefore the betrothal is not valid. **And David reasoned** that in the case of one who betroths a woman **by forgiving a loan and giving her one *peruta*, his mind is focused on the *peruta*** and therefore the betrothal is valid.

ואיבעית אימא דכולי עלמא מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה שאול סבר לא חזו ולא מידי ודוד סבר חזו לכלבי ושונרי  
**And if you wish, say instead: Everyone** reasons that in the case of one who betroths a woman **by forgiving a loan and giving her one *peruta*, his mind is focused on the *peruta*. Saul reasoned** that foreskins of Philistines **are not fit for any purpose** and as such are worth not even one *peruta*, and that consequently the betrothal did not take effect. **And David reasoned** that **they are fit for dogs and cats** as food and as such are worth at least one *peruta*, and therefore the betrothal takes effect.

ור' יוסי האי תנה את אשתי את מיכל מאי דריש ביה ר' יוסי לטעמיה דתניא רבי יוסי היה דורש מקראות מעורבין  
The Gemara asks: **And according to Rabbi Yosei**, who explains that David married Michal after the death of Merab, with regard to **this verse: "Deliver me my wife Michal"** (II Samuel 3:14), **what does he derive from it?** The Gemara answers: **Rabbi Yosei conforms to his standard line of reasoning, as it is taught in**

a *baraita* (*Tosefta*, *Sota* 11:8): **Rabbi Yosei would derive meaning from mixed verses** that seem contradictory.

כתיב ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את אדמוני ואת מפיבושת ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל המחולתי וגו' וכי לעדריאל נתנה והלא לפלטי בן ליש נתנה דכתיב ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש וגו'

The *Tosefta* continues. **It is written: "But the king took the two sons of Rizpah, daughter of Aiah, whom she bore unto Saul, Armoni and Mephibosheth, and the five sons of Michal, daughter of Saul, whom she bore to Adriel, son of Barzillai the Meholathite"** (II Samuel 21:8). **But did Saul give Michal to Adriel? But didn't he give her to Palti, son of Laish, as it is written: "Now Saul had given Michal his daughter, David's wife, to Palti, son of Laish"** (I Samuel 25:44)?

אלא מקיש קידושי מירב לעדריאל לקידושי מיכל לפלטי מה קידושי מיכל לפלטי בעבירה אף קידושי מירב לעדריאל בעבירה  
The *Tosefta* continues: The first verse does not mean, then, that Michal married Adriel. **Rather, the verse compares Merab's betrothal to Adriel to Michal's betrothal to Palti: Just as Michal's betrothal to Palti was effected in transgression, according to all opinions, since she was already married to David, so, too, Merab's betrothal to Adriel was effected in transgression,** since according to *halakha* she was betrothed to David.

ור' יהושע בן קרחה נמי הכתיב את חמשת בני מיכל בת שאול אמר לך רבי יהושע וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה ומיכל גידלה לפיכך נקראו על שמה ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו:

The Gemara asks: **And according to Rabbi Yehoshua ben Korḥa as well, isn't it written: "And the five sons of Michal, daughter of Saul, whom she bore to Adriel"** (II Samuel 21:8). **Rabbi Yehoshua ben Korḥa could have said to you to understand it this way: And did Michal give birth to these children? But didn't Merab give birth to them for Adriel? Rather, Merab gave birth to them and died, and Michal raised them in her house. Therefore, the children were called by her name, to teach you that with regard to anyone who raises an orphan in his house, the verse ascribes him credit as if he gave birth to him.**

7. ויקרא יח, יח

" יח וְאִשָּׁה אֶל-אֲחֹתָהּ, לֹא תִקַּח: לְצָרָר, לְגִלוֹת עֲרוֹתָהּ עָלֶיהָ--בְּחַיֶּיהָ."

Do not marry a woman as a rival to her sister and uncover her nakedness in the other's lifetime.



# HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

## 8. שמואל ב ו, כג

" כג ולמיכל, בת-שאול, לא-היה לה, ילד--עד, יום מותה."

So to her dying day Michal daughter of Saul had no children.

## 9. שמואל א יח, ו-יב

" ו יהי בבוֹאם, בשוב דוד מהכות את-הפְּלִשְׁתִּי, וַתֵּצְאָנָה הַנָּשִׁים מְכַל-עָרֵי יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹר (לְשִׁיר) וְהִמְחִלוּת, לְקִרְאת שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ-בְּתַפִּים בְּשִׁמְחָה, וּבְשִׁלְשִׁים. ז. וַתַּעֲנִינָה הַנָּשִׁים הַמְּשַׁחֲקוֹת, וַתֹּאמְרָן: הֲכֵּה שְׂאוּל בְּאֶלְפֹ, וְדוֹד בְּרַבְבְּתָיו. ח. וַיַּחַר לְשְׂאוּל מְאֹד, וַיֵּרַע בְּעֵינָיו הַדָּבָר הַזֶּה, וַיֹּאמֶר נָתַנּוּ לְדוֹד רַבּוֹת, וְלִי נָתַנּוּ הָאֵלֶפִים; וְעוֹד לוֹ, אַךְ הַמְּלוּכָה. ט. וַיְהִי שְׂאוּל, עוֹן (עוֹנִין) אֶת-דָּוִד, מֵהַיּוֹם הַהוּא, וְהִלָּאָה. י. וַיְהִי מִמְּחִרָת, וַתֵּצֵלַח רוּחַ אֱלֹהִים רָעָה אֶל-שְׂאוּל וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹךְ-הַבַּיִת, וְדוֹד מִנְגֵן בִּידוֹ, כִּיּוֹם בְּיוֹם; וְהַחֲנִית, בְּיַד-שְׂאוּל. יא. וַיִּטֵּל שְׂאוּל, אֶת-הַחֲנִית, וַיֹּאמֶר, אֲכָה בְּדוֹד וּבְקִיר; וַיִּסֵּב דָּוִד מִפָּנָיו, פַּעַמַּיִם. יב. וַיֵּרָא שְׂאוּל, מִלְּפָנָי דָּוִד: כִּי-הָיָה יְהוָה עִמּוֹ, וַמַּעַם שְׂאוּל סָר."

When the [troops] came home [and] David returned from killing the Philistine, the women of all the towns of Israel came out singing and dancing to greet King Saul with timbrels, shouting, and sistrums. The women sang as they danced, and they chanted: Saul has slain his thousands; David, his tens of thousands! Saul was much distressed and greatly vexed about the matter. For he said, "To David they have given tens of thousands, and to me they have given thousands. All that he lacks is the kingship!" From that day on Saul kept a jealous eye on David. The next day an evil spirit of God gripped Saul and he began to rave in the house, while David was playing [the lyre], as he did daily. Saul had a spear in his hand, and Saul threw the spear, thinking to pin David to the wall. But David eluded him twice. Saul was afraid of David, for the LORD was with him and had turned away from Saul.

## 10. שמואל א יח, יז-יז

" יז וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-דָּוִד, הִנֵּה בְתִי הַגְּדוֹלָה מֵרַב אַתָּה אֶתְּנֶנָּה לָךְ לְאִשָּׁה--אֲךָ הָיָה-לִי לְבֵן-חַיִל, וְהִלַּחַם מִלְחָמוֹת יְהוָה; וְשְׂאוּל אָמַר, אֶל-תְּהִי יָדִי בּוֹ, וְתִהְיֶה-בּוֹ, יַד-פְּלִשְׁתִּים. יח. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שְׂאוּל, מִי אֲנֹכִי וּמִי חַיִּי, מִשְׁפַּחַת אָבִי, בְּיִשְׂרָאֵל--כִּי-אֶהְיֶה חֲתָן, לְמֶלֶךְ. יט. וַיְהִי, בַּעֲתַת תַּת אֶת-מֵרַב בַּת-שְׂאוּל--לְדָוִד; וְהָיָה נִתְּנָה לְעַדְרֵי־אֵל הַמְּחִלָּתִי, לְאִשָּׁה."

Saul said to David, "Here is my older daughter, Merab; I will give her to you in marriage; in return, you be my warrior and fight the battles of the LORD." Saul thought: "Let not my hand strike him; let the hand of the Philistines strike him." David replied to Saul, "Who am I and what is my life—my father's family in Israel—that I should become Your Majesty's son-in-law?" But at the time that Merab, daughter of Saul, should have been given to David, she was given in marriage to Adriel the Meholathite.

## 11. שמואל א יח כ-כז

" כ וַתֵּאָהֵב מִיכַל בַּת-שְׂאוּל, אֶת-דָּוִד; וַיִּגְדוּ לְשְׂאוּל, וַיִּשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינָיו. כא. וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶתְנַנֶּנָה לוֹ, וְתִהְיֶה-לוֹ לְמוֹקֵשׁ, וְתִהְיֶה-בּוֹ, יַד-פְּלִשְׁתִּים; וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-דָּוִד, בְּשָׂתַיִם תִּתְחַתֵּן בִּי הַיּוֹם. כב. וַיֵּצֵא שְׂאוּל אֶת-עַבְדּוֹ, דָּבָרוּ אֶל-דָּוִד בְּלֵט לְאֹמֶר, הִנֵּה חַפֵּץ בְּךָ הַמֶּלֶךְ, וְכָל-עַבְדָּיו אֶהְבֹּךָ; וְעַתָּה, הִתְחַתֵּן בְּמֶלֶךְ. כג. וַיִּדְבְּרוּ עַבְדֵי שְׂאוּל, בְּאָזְנֵי דָוִד, אֶת-הַדְּבָרִים, הָאֵלֶּה; וַיֹּאמֶר דָּוִד, הִנְקִלָה בְּעֵינֵיכֶם הִתְחַתֵּן בְּמֶלֶךְ, וְאֲנֹכִי, אִישׁ-רֶשׁ וְנִקְלָה. כד. וַיִּגְדוּ עַבְדֵי שְׂאוּל, לוֹ--לְאֹמֶר: כְּדָבָרִים הָאֵלֶּה, דָּבַר דָּוִד. כה. וַיֹּאמֶר שְׂאוּל כֵּה-תֹאמְרוּ לְדָוִד, אִין-חַפֵּץ לְמֶלֶךְ בְּמַהֵר, כִּי בְמַאֵה עָרְלוֹת פְּלִשְׁתִּים, לְהִנָּקֵם בְּאִיְבֵי הַמֶּלֶךְ; וְשְׂאוּל חָשַׁב, לְהַפִּיל אֶת-דָּוִד בְּיַד-פְּלִשְׁתִּים. כו. וַיִּגְדוּ עַבְדָּיו לְדָוִד, אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַיִּשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי דָוִד, לְהִתְחַתֵּן בְּמֶלֶךְ; וְלֹא מָלְאוּ, הַיָּמִים. כז. וַיִּקַּם דָּוִד וַיֵּלֶךְ הוּא וְאָנְשָׁיו, וַיֵּרָא בְּפִלְשְׁתִּים מְאֹתִים אִישׁ, וַיָּבֵא דָוִד אֶת-עָרְלֹתֵיהֶם, וַיִּמְלְאוּם לְמֶלֶךְ לְהִתְחַתֵּן בְּמֶלֶךְ; וַיִּתֵּן-לוֹ שְׂאוּל אֶת-מִיכַל בְּתוֹ, לְאִשָּׁה."

Now Michal daughter of Saul had fallen in love with David; and when this was reported to Saul, he was pleased. Saul thought: "I will give her to him, and she can serve as a snare for him, so that the Philistines may kill him." So Saul said to David, "You can become my son-in-law even now through the second one." And Saul instructed his courtiers to



## HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

say to David privately, “The king is fond of you and all his courtiers like you. So why not become the king’s son-in-law?” When the king’s courtiers repeated these words to David, David replied, “Do you think that becoming the son-in-law of a king is a small matter, when I am but a poor man of no consequence?” Saul’s courtiers reported to him, “This is what David answered.” And Saul said, “Say this to David: ‘The king desires no other bride-price than the foreskins of a hundred Philistines, as vengeance on the king’s enemies.’” —Saul intended to bring about David’s death at the hands of the Philistines. — When his courtiers told this to David, David was pleased with the idea of becoming the king’s son-in-law. Before the time had expired, David went out with his men and killed two hundred Philistines; David brought their foreskins and they were counted out for the king, that he might become the king’s son-in-law. Saul then gave him his daughter Michal in marriage.

### 12. תרגום יונתן על שמואל א י"ח, כ"א

" וְאָמַר שְׂאוּל אֶתְנָה לִי וְתָהִי לִי לְתַקְלָא וְיִתְמַסֵּר בִּידָא דְפִלְשְׁתָּאִי וְאָמַר שְׂאוּל לְדוֹד בְּחֻדָּא מִתְרִין תִּתְחַתֵּן בִּי יוֹמָא דִּין:

### 13. שמואל א יז, כה

" וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל, הֲרֵאִיתֶם הָאִישׁ הַזֶּה--כִּי לְחַרֵּף אֶת-יִשְׂרָאֵל, עָלָה; וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִכְנֹה יַעֲשֶׂרְנוּ הַמֶּלֶךְ עֶשֶׂר גְּדוּל, וְאֶת-בִּתּוֹ יִתֶּן-לוֹ, וְאֶת בֵּית אָבִיו, יַעֲשֶׂה חֶפְזִי בְּיִשְׂרָאֵל."

**And the men of Israel were saying** [among themselves], “Do you see that man coming out? He comes out to defy Israel! The man who kills him will be rewarded by the king with great riches; he will also give him his daughter in marriage and grant exemption to his father’s house in Israel.”

### 14. תענית ד עמ' א

" א"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן שלשה שאלו שלא כהוגן לשנים השיבוהו כהוגן לאחד השיבוהו שלא כהוגן ואלו הן אליעזר עבד אברהם ושאוּל בן קיש ויפתח הגלעדי

As a preamble to the statement of Rabbi Berekhya, below, the Gemara cites that which **Rabbi Shmuel bar Nahmani said** that **Rabbi Yonatan said: Three people entreated** God in an **unreasonable** manner, i.e., in situations where their requests might have received an unfavorable answer. **To two** of them God **responded reasonably**, with a favorable response to their requests, **and to one** God **responded unreasonably**, i.e., unfavorably, in a manner befitting the unreasonable request. **And they are: Eliezer, servant of Abraham; Saul, son of Kish; and Jephthah the Gileadite.**

אליעזר עבד אברהם דכתיב והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך וגו' יכול אפי' חגרת אפי' סומא השיבו כהוגן ונדדמנה לו רבקה

The Gemara clarifies each of these cases in turn: With regard to **Eliezer, servant of Abraham**, he made a request when he prayed beside the well, **as it is written: “That the maiden to whom I shall say: Please let down your pitcher** that I may drink; and she shall say: Drink, and I will also give your camels to drink; that she be the one whom you have appointed for your servant Isaac” ([Genesis 24:14](#)). Eliezer entreated God unreasonably, as his request allowed for the possibility that she **might even be lame or even blind**, and yet he had promised to take her to Isaac. Nevertheless, God **responded** to him **reasonably and** the eminently suitable **Rebecca happened** to come **to him**.

שאוּל בן קיש דכתיב והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו יכול אפי' עבד אפילו ממזר השיבו כהוגן ונדדמן לו דוד

With regard to **Saul, son of Kish**, he made an offer when Goliath the Philistine challenged the Jews, **as it is written: “And it shall be that the man who kills him, the king will enrich him with great riches, and will give him his**



## HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

daughter" (I Samuel 17:25). The man who killed Goliath **might even** have been a **slave or a mamzer**, one born from an incestuous or adulterous union, who would be unfit to marry his daughter. Nevertheless, God **responded** to him **reasonably and David happened** to come to him.

יפתח הגלעדי דכתיב והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי וגו' יכול אפילו דבר טמא השיבו שלא כהוגן נזדמנה לו בתו  
By contrast, there is the case of **Jephthah the Gileadite**. Upon leaving for battle he issued a statement, **as it is written**: "Then it shall be that whatever comes forth from the doors of my house to meet me when I return in peace...it shall be to the Lord and I will bring it up for a burnt-offering" ([Judges 11:31](#)). This **might even** have been an **impure, non-kosher animal**, which he had committed himself to sacrifice. In this instance, God **responded** to him **unreasonably, and his daughter happened** to come to him.

### 15. ברכות נ"ב ע"א

"ורבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול..."

and Rabbi Yehoshua, who said, one disregards a Heavenly Voice.

### 16. תענית כג, ע"א

"מעשה ששלחו לחוני המעגל וכו': ת"ר פעם אחת יצא רוב אדר ולא ירדו גשמים שלחו לחוני המעגל התפלל וירדו גשמים התפלל ולא ירדו גשמים עג עוגה ועמד בתוכה ...

An incident occurred in which the people sent a message to Honi HaMe'aggel. This event is related in greater detail in the following *baraita*. The Sages taught: Once, most of the month of Adar had passed but rain had still not fallen. They sent this message to Honi HaMe'aggel: Pray, and rain will fall. He prayed, but no rain fell. He drew a circle in the dust and stood inside it...

אמר לפניו רבונו של עולם בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם עלי בניך ...

Honi said before God: Master of the Universe, Your children have turned their faces toward me, as I am like a member of Your household. Therefore, I take an oath by Your great name that I will not move from here until you have mercy upon Your children and answer their prayers for rain...

שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גוזרני עליך נידוי שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם שמים מתחלל על ידך

Shimon ben Shetaḥ relayed to Honi HaMe'aggel: If you were not Honi, I would have decreed ostracism upon you.

### 17. שמואל ב ג ב-ה

"ב וילדו (ויילדו) לדוד בנים, בחברון; ויהי בכורו אמנון, לאחינעם היזרעאלית. ג ומשנהו כלאב, לאביגיל (לאביגיל) אשת נבל הפרמלי; והשלישי אבשלום בן-מעכה, בת-תלמי מלך גשור. ד והרביעי, אדניה בן-חגית; והחמישי, שפטיה בן-אביטל. ה והששי יתרעם, לעגלה אשת דוד; אלה ילדו לדוד, בחברון."

Sons were born to David in Hebron: His first-born was Amnon, by Ahinoam of Jezreel; his second was Chileab, by Abigail wife of Nabal the Carmelite; the third was Absalom son of Maacah, daughter of King Talmai of Geshur; the fourth was Adonijah son of Haggith; the fifth was Shephatiah son of Abital; and the sixth was Ithream, by David's wife Eglah. These were born to David in Hebron.

### 18. שמואל א יט, יא-יח

"יא וישלח שאול מלאכים אל-בית דוד, לשמרו, ולהמיתו, בבקר; ותגד לדוד, מיכל אשתו לאמר, אם-איך ממלט את-נפשך הלילה, מחר אתה מומת. יב ותרד מיכל את-דוד, בעד החלון; וילך ויברח, וימלט. יג ויתקח מיכל את-התרפים, ותשם אל-המטה, ואת



## HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

כְּבִיר הַעֲזִים, שְׁמָה מְרֹאשֵׁתָיו; וַתִּכְסֵּ, בַּבֶּגֶד. יָד וַיִּשְׁלַח שְׂאוּל מַלְאָכִים, לְקַחַת אֶת-דָּוִד; וַתֹּאמֶר, חַלְהָ הוּא. }ס { וַיִּשְׁלַח שְׂאוּל אֶת-הַמַּלְאָכִים, לְרֹאוֹת אֶת-דָּוִד לֵאמֹר: הֲעָלוּ אֹתוֹ בַּמָּטָה אֵלַי, לְהִמָּתוֹ. }טז { וַיָּבֹאוּ, הַמַּלְאָכִים, וְהִנֵּה הַתְּרָפִים, אֶל-הַמָּטָה; וַכְּבִיר הַעֲזִים, מְרֹאשֵׁתָיו. }סז { וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-מִיכַל, לָמָּה כָּכָה רַמִּיתִנִּי, וַתִּשְׁלַחִי אֶת-אֵיבִי, וַיִּמְלֹט; וַתֹּאמֶר מִיכַל אֶל-שְׂאוּל, הוּא-אָמַר אֵלַי שְׁלַחֲנִי לָמָּה אָמִיתָךְ. יח וְדָוִד בָּרַח וַיִּמְלֹט, וַיָּבֹא אֶל-שְׂמוּאֵל הַרְמָתָה, וַיִּגְדֵּל-לוֹ, אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה-לוֹ שְׂאוּל; וַיִּלֶּךְ הוּא וּשְׂמוּאֵל, וַיָּשֻׁבוּ בְנוֹתַי (בְּנֵיֹת). "

Saul sent messengers to David's home to keep watch on him and to kill him in the morning. But David's wife Michal told him, "Unless you run for your life tonight, you will be killed tomorrow." Michal let David down from the window and he escaped and fled. Michal then took the household idol, laid it on the bed, and covered it with a cloth; and at its head she put a net of goat's hair. Saul sent messengers to seize David; but she said, "He is sick." Saul, however, sent back the messengers to see David for themselves. "Bring him up to me in the bed," he ordered, "that he may be put to death." When the messengers came, they found the household idol in the bed, with the net of goat's hair at its head. Saul said to Michal, "Why did you play that trick on me and let my enemy get away safely?" "Because," Michal answered Saul, "he said to me: 'Help me get away or I'll kill you.'" David made good his escape, and he came to Samuel at Ramah and told him all that Saul had done to him. He and Samuel went and stayed at Naioth.

### 19. שְׂמוּאֵל ב ג, יב-טו

" יב וַיִּשְׁלַח אֲבִנֵּר מַלְאָכִים אֶל-דָּוִד תַּחֲתָיו לֵאמֹר, לְמִי-אֶרְצִי: לֵאמֹר, כָּרְתָה בְרִיתָךְ אִתִּי, וְהִנֵּה יָדֵי עִמָּךְ, לְהִסָּב אֵלַיךְ אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל. יג וַיֹּאמֶר טוֹב--אֲנִי, אֶכְרַת אִתְּךָ בְּרִית: אֲךָ דָּבָר אֶחָד אֲנִכִּי שָׂאֵל מֵאִתְּךָ לֵאמֹר, לֹא-תִרְאֶה אֶת-פָּנַי--כִּי אִם-לִפְנֵי הַבַּיְאָד, אֶת מִיכַל בַּת-שְׂאוּל, בְּבֹאֶךָ לְרֹאוֹת אֶת-פָּנַי. יד וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים, אֶל-אִישׁ-בִּשְׁתַּ בֶּן-שְׂאוּל לֵאמֹר: תִּנְּה אֶת-אִשְׁתִּי, אֶת-מִיכַל, אֲשֶׁר אֲרִשְׁתִּי לִי, בְּמֵאָה עָרְלוֹת פְּלִשְׁתִּים. טו וַיִּשְׁלַח אִישׁ בִּשְׁתַּ, וַיִּקְחָה מֵעַם אִישׁ--מֵעַם, פְּלִטְיָאֵל בֶּן-לוֹשׁ (לְיִשׁ) Abner immediately sent messengers to David, saying, "To whom shall the land belong?" and to say [further], "Make a pact with me, and I will help you and bring all Israel over to your side." He replied, "Good; I will make a pact with you. But I make one demand upon you: Do not appear before me unless you bring Michal daughter of Saul when you come before me." David also sent messengers to Ishbosheth son of Saul, to say, "Give me my wife Michal, for whom I paid the bride-price of one hundred Philistine foreskins." So Ishbosheth sent and had her taken away from [her] husband, Paltiel son of Laish.

### 20. שְׂמוּאֵל ב ו יד-כג

" יד וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל-עֵז, לִפְנֵי יְהוָה; וְדָוִד, חָגוּר אֶפֻּד בַּד. טו וְדָוִד וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל, מַעֲלִים אֶת-אָרוֹן יְהוָה, בַּתְּרוּעָה, וּבְקוֹל שׁוֹפָר. }טז { וְהָיָה אָרוֹן יְהוָה, בָּא עִיר דָּוִד; וּמִיכַל בַּת-שְׂאוּל נִשְׁקָפָה בְּעֵד הַחֲלוֹן, וַתִּרְא אֶת-הַמַּלְאָךְ דָּוִד מִפְּזֵז וּמִכְרָכֵר לִפְנֵי יְהוָה, וַתִּבְזֵ לוֹ, בְּלִבָּהּ. יז וַיָּבֹאוּ אֶת-אָרוֹן יְהוָה, וַיִּצְגּוּ אֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ, בַּתּוֹךְ הָאֹהֶל, אֲשֶׁר נָטָה-לוֹ דָּוִד; וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת לִפְנֵי יְהוָה, וּשְׁלָמִים. יח וַיִּכַּל דָּוִד, מִהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים; וַיִּבְרַךְ אֶת-הָעָם, בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת. יט וַיִּחַלֵּק לְכָל-הָעָם לְכָל-הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל, לְמֵאִישׁ וְעַד-אִשָּׁה, לְאִישׁ חֵלֶת לָחֶם אַחַת, וְאֲשֶׁפֶר אֶחָד וְאִשְׁיִשָּׁה אַחַת; וַיִּלֶּךְ כָּל-הָעָם, אִישׁ לְבֵיתוֹ. כ וַיָּשֻׁב דָּוִד, לְבָרֵךְ אֶת-בֵּיתוֹ; וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת-שְׂאוּל, לְקִרְאוֹת דָּוִד, וַתֹּאמֶר מִה-נִכְבַּד הַיּוֹם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינַי אֲמָהוֹת עַבְדֶּיךָ, כִּהְגִּלוֹת נִגְלוֹת אֶחָד הַרְקִים. כא וַיֹּאמֶר דָּוִד, אֶל-מִיכַל, לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בָּחַר-בִּי מֵאֲבִיךָ וּמִכָּל-בָּיִתוֹ, לְצִוֹת אֹתִי נְגִיד עַל-עַם יְהוָה עַל-יִשְׂרָאֵל; וּשְׁחַקְתִּי, לִפְנֵי יְהוָה. כב וּנְקַלְתִּי עוֹד מִזֹּאת, וְהָיִיתִי שָׂפֵל בְּעֵינֶיךָ; וְעַם-הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתָּ, עִמָּם אֲכַבְּדָה. כג וּלְמִיכַל, בַּת-שְׂאוּל, לֹא-הָיָה לָהּ, יְלֵד--עַד, יוֹם מוֹתָהּ. "

David whirled with all his might before the LORD; David was girt with a linen ephod. Thus David and all the House of Israel brought up the Ark of the LORD with shouts and with blasts of the horn. As the Ark of the LORD entered the City of David, Michal daughter of Saul looked out of the window and saw King David leaping and whirling



## HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

before the LORD; and she despised him for it. They brought in the Ark of the LORD and set it up in its place inside the tent which David had pitched for it, and David sacrificed burnt offerings and offerings of well-being before the LORD. When David finished sacrificing the burnt offerings and the offerings of well-being, he blessed the people in the name of the LORD of Hosts. And he distributed among all the people—the entire multitude of Israel, man and woman alike—to each a loaf of bread, a cake made in a pan, and a raisin cake. Then all the people left for their homes. David went home to greet his household. And Michal daughter of Saul came out to meet David and said, “Didn’t the king of Israel do himself honor today—exposing himself today in the sight of the slavegirls of his subjects, as one of the riffraff might expose himself!” David answered Michal, “It was before the LORD who chose me instead of your father and all his family and appointed me ruler over the LORD’s people Israel! I will dance before the LORD and dishonor myself even more, and be low in my own esteem; but among the slavegirls that you speak of I will be honored.” So to her dying day Michal daughter of Saul had no children.

### 21. שמואל א כה מג-מד

" מג וְאֶת־אֲחִינוֹעַם לָקַח דָּוִד, מִיִּזְרְעֵאל; וְתַהֲיֶינָהּ גַם־שְׁתֵּיהֶן לוֹ, לְנָשִׁים. מד וְשָׂאוּל, נָתַן אֶת־מִיכָל בִּתּוֹ--אֲשֶׁת דָּוִד: לְפִלְטִי בֶן־לִישׁ, אֲשֶׁר מִגְלִים.

Now David had taken Ahinoam of Jezreel; so both of them became his wives. Saul had given his daughter Michal, David’s wife, to Palti son of Laish from Gallim.

### 22. שמואל א יח, יט

רש"י: כשהגיע זמן שקבעו לתתה לו, ובעוד שהיו מתעסקים לתתה לו, נתגלגל הדבר ונתנה לעדריאל:  
רד"ק: כתרגומו בעידן די מטא למיתן ית מירב לדוד כלומר כשהגיע הזמן שנתן לו שאול שיתננ' לו נתגלגל הדבר ונתנה לעדריאל ודוד לא היו לו קדושין בה:  
רלב"ג: ר"ל בעת ההיא נועד ביניהם שיתננה לדוד וידמה מזה המקום שלא קדשה דוד:  
מצודת דוד: כאשר הגיעה העת שקבע לתת את מרב לדוד, והיא נתנה על ידי עצמה לעדריאל, וקבלה ממנו קדושין בלא דעת אביה:  
מלב"ם: רק שבעת התעסקו לתת לו את מירב, קרה מקרה כי נתנה לעדריאל, שהתקדשה שלא מדעת אביה כי גדולה היתה

### 23. שמואל א י"ח, כ"א

תרגום יונתן: וְאָמַר שָׂאוּל אֶתְנָהּ לִיה וְתֵהִי לִיה לְתַקְלָא וְיִתְמַסַּר בִּידָא דְפִלְשֶׁתַי וְאָמַר שָׂאוּל לְדָוִד בְּחֻדָּא מִתְרִין תִּתְחַתֵּן בִּי יוֹמָא דִּין:  
רש"י: שתי בנות יש לי, באחת מהן תתחתן בי  
רד"ק: ... אף על פי שדברתי לך בשתי בנותי ולא נזדמן הדבר שתהיה לך הראשונה אחת מהן תהיה לך האחרת באמת היום ובאותה תתחתן בי היום

### 24. אברהם לבנון "ויהי בימי שאול" י-ם תשס"א עמ 77

" בשתי זכויות: זכות הכאת גלית וזכות הבאת ערלת הפלישתים"

### 25. שמואל א כה, מד

רד"ק: כי גט נתן דוד למיכל  
רלב"ג: שלא נגע בה פלטי בן ליש  
אברבנאל: שלא נתן שאול את מיכל לפלטי לאשה, אלא שהיה פלטי בן ליש זקן ובעל משפחה, ושאול נתן לו את מיכל שיגדלה בביתו כיון שהיתה יושבת כאלמנה





## HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

מצודת דוד: כי חשב קדושי דוד לקדושי טעות

### 26. דברים כד, א-ד

"א כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבָעֵלָהּ; וְהָיָה אִם-לֹא תִמְצָא-חַן בְּעֵינָיו, כִּי-מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דְּבָר--וַיִּכְתֹּב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֹת וַיִּנְתֵּן בְּיָדָהּ, וְשָׁלַחָהּ מִבֵּיתוֹ. ב. וַיִּצְאָהּ, מִבֵּיתוֹ; וְהָלְכָה, וְהָיְתָה לְאִישׁ-אַחֵר. ג. וּשְׂנֵאָהּ, הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן, וַיִּכְתֹּב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֹת וַיִּנְתֵּן בְּיָדָהּ, וְשָׁלַחָהּ מִבֵּיתוֹ; אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן, אֲשֶׁר-לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה. ד. לֹא-יִזְכֹּל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר-שָׁלַחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהָיֹת לוֹ לְאִשָּׁה, אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמְאָה--כִּי-תוֹעֵבָה הוּא, לִפְנֵי יְהוָה; וְלֹא תִחַטְּאוּ, אֶת-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ, נָתַן לְךָ נַחֲלָה."

A man takes a wife and possesses her. She fails to please him because he finds something obnoxious about her, and he writes her a bill of divorcement, hands it to her, and sends her away from his house; she leaves his household and becomes the wife of another man; then this latter man rejects her, writes her a bill of divorcement, hands it to her, and sends her away from his house; or the man who married her last dies. Then the first husband who divorced her shall not take her to wife again, since she has been defiled—for that would be abhorrent to the LORD. You must not bring sin upon the land that the LORD your God is giving you as a heritage.

### 27. סנהדרין יט, ע"ב

"כתיב פלטי וכתוב פלטיאל אמר ר' יוחנן פלטי שמו ולמה נקרא שמו פלטיאל שפלטו אל מן העבירה מה עשה נעץ חרב בינו לבינה אמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב זה

It is written in one place "Palti" (I Samuel 25:44), and it is written in another place "Paltiel" (II Samuel 3:15). Rabbi Yohanan says: Palti was his real name, and why was his name called Paltiel? To teach that God [El] saved [pelato] him from the sin, by giving him the insight that he may not touch Michal, understanding that she was still David's wife and therefore forbidden to him. What did he do? He embedded a sword in the bed between him and her, and said: Anyone who engages in this matter, i.e., sexual intercourse, should be stabbed by this sword.

והכתיב וילך אתה אישה שנעשה לה כאישה והכתיב הלך ובכה על המצוה דאזיל מיניה עד בחורים שנעשו שניהם כבחורים שלא טעמו טעם ביאה

The Gemara challenges this: **But isn't it written: "And her husband went with her,** weeping as he went, and followed her to Bahurim" (II Samuel 3:16), referring to Palti as Michal's husband? The Gemara responds: This means **that he became like a husband for her** through his affection and concern for her. The Gemara counters: **But isn't it written** in that very verse: **"weeping as he went"**? If from the outset he thought that she was David's wife, why was he crying? The Gemara responds: He was weeping **about the mitzva that left him**, as from now on, he would receive no reward for restraining his desire. The end of the verse says that they went **"to Bahurim,"** meaning **that they both became like young men [bahurim]** in that they did not taste sexual intercourse at all.

### 28. רד"ק שמואל א כה, מג

"וכל אלה הדברים רחוקים מדרך הפשט, והנכון בעיני כי גט נתן דוד למיכל כי ראינו ששנא שאול את דוד אחר שנתחתן עמו עד שברח דוד מפני שאול וכראות שאול כי דוד היה בורח אע"פ שהיה חוזר אליו לפעמים הכריחו לתת גט לבתו שלא תשב עגונה ועשה כן ושאלו נתנה לאשה לפלטי בן ליש..."

### 29. רד"ק שמואל א כה, מג

"וא"ת אם כן אסור היה לדוד להחזירה כי אסור לאדם להחזיר גרושתו אחר שנשאת לאחר או שנתארסה ונאמר כי לא מדעתו נתן זה הגט ואם תאמר מי הכריחו והלא הוא ברח מאת שאול אף ע"פ שברח ראינו שהיה עם שאול אחר כן כמו שאמר אם פקוד יפקדני אביך וכל הענין שהוא מורה כי אחר שברח היה חוזר אליו ובעוד שהיה עמו הכריחו לתת הגט וגט המעושה בישראל שלא כדין פסול ואם תאמר וכי לא היו יודעים בית דינו של שאול כי הגט פסול אפשר שהיה דעתם כי בדין היה אחרי אשר היה רצון



## HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

המלך וטוב מזה עוד שנאמר כי דוד קודם שנתן הגט אמר בפני שני עדים מאוהביו ראו שאני אנוס בנתינת הגט והסתירו הדבר ונתן הגט והנה הגט לא היה גט ופלטי בן ליש לא ידע ומיכל לא ידעה והיו סבורין כי הגט גט ואפשר גם כן כי הגט היה מתחלתו כהוגן ועל ידי שליח שלחו דוד ואחר כן בטלו קודם שיגיע גט לידיה והם לא ידעו והנה מיכל נבעלה בטעות ולא נאסרה על דוד והיה זה כמי שנבעלה באונס כי היתה סבורה כי הגט גט כשר כי האונס והשגגה שוין באשת איש וכן אמר והיא לא נתפשה פרט לאנוסה ומעלה בו מעל פרט לשוגגת שמותרת לבעלה:

### 30. קידושין מז, עא

"אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת מלוה להוצאה ניתנה נימא כתנאי המקדש במלוה אינה מקודשת ויש אומרים מקודשת מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר מלוה להוצאה ניתנה ומר סבר מלוה לאו להוצאה ניתנה"

**Rav says:** With regard to **one who betroths a woman with a loan, she is not betrothed**, since **a loan is given to be spent**. Consequently, from the moment the money is lent it no longer belongs to the lender, and he cannot betroth a woman with it. The Gemara suggests: **Let us say** that this is **subject to** a dispute between *tanna'im*, as it was taught in a *baraita*: With regard to **one who betroths a woman with a loan, she is not betrothed, and some say she is betrothed. What, is it not** that they **disagree with regard to this:** One Sage holds that **a loan is given to be spent, and one Sage holds that a loan is not given to be spent?**

### 31. קדושין מו ע"א

"אמר רבא שמע מינה מדרבי אמי תלת שמע מינה המקדש במלוה אינה מקודשת ושמע מינה המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה

**Rava says:** **Conclude three** conclusions from this statement of **Rabbi Ami: Conclude from it** that in the case of **one who betroths a woman with a loan, she is not betrothed**, since she is not betrothed with a date that she has already eaten. **And conclude from it** that in the case of **one who betroths a woman by forgiving a loan and giving her one peruta, her mind is focused on the peruta** although the debt is far larger, and she will be betrothed. In the latter case, although the value of the dates she ate was more than the value of the last date, which was merely worth one *peruta*, she is nevertheless betrothed.

### 32. שו"ת שאילת יעב"ץ, חלק א, סימן מא

"והא שאול בחיר ד' מארי דעובדא הוה וקעבד בה עובדא ונתנה לאיש אחר. וחלילה לו להכשיל לאחרים באשת איש ודאית. ואין אדם חוטא ולא לו. גם ודאי לא הי' עושה כן אם לא הסכימו בית דינו עמו. מיהת מיפלג פליגי בה. דלשאול וב"ד הוה פשיטא להו דלא חזיין מידי, ואורי כשמעתיה. ואף על גב דאמרינן קידושי פלטי בעברה היו..."

### 33. שו"ת דברי חיים, אבן העזר, חלק ב, סימן כז

" וגם קשה מאוד בעיני לומר שנשאת בעבירה... שנישאת באיסור שידעה שאסורה לעלמא ומכל מקום נשאת וח"ו לומר כן על שאול המלך... וח"ו לומר שהשיא אשת איש לזר ח"ו לומר כן. וגם כל הסוגיא שם כולה מוקשה..."